

FIGYELŐ SZOLGÁLAT

ISMERTETÉSEK

007:65.012.4

MOLNÁR Imre:

A vállalati felsővezetés
tudományos és szakmai tájékoztatása. 1./köt./

Bp. OMKDK, 1971. 87 p.
/Módszertani kiadványok 36./

- a lektor megjegyzései -

Az itt ismertetett - és bírált - kiadvány szerzője nehéz feladatra vállalkozott. Tanulmányát a vállalatok felsővezetőinek szánja, akik kiszolgáltatottak a tájékoztatásnak, és akiknek a tájékoztatás maga is kiszolgáltatott. Olyan időszakban írta meg művét, amikor az információ forradalma és az információ válsága nemcsak világméretekben és általános vonatkozásokban, hanem hazai vállalatainknál is élő valóság. Szokás és divat lett az információról beszélni, de ez a szokás és ez a divat nem véletlen műve, hanem a tájékoztatás és a tájékoztódás megnövekedett fontosságának a következménye.

A vállalati felsővezető információs szempontból is kulcshelyzetben van. Kulcshelyzetben van, mint a vállalat formálója /és ilyen minőségben információkra szorul/, és kulcshelyzetben van, mint a tájékoztatás legfelső irányítója a vállalatban belül /és ilyen értelemben befolyásolja minden vállalati dolgozó, minden vállalati szakember, minden vállalati információfelhasználó - köztük saját maga - egész munkáját, ezen keresztül ismételten a vállalat munkáját, jövőjét/. A vállalati felsővezetés és az információ problémájának tehát előtérbe kellett kerülnie és előtérbe is került.

Az információ /tehát a tájékoztatás és a tájékoztódás/ tudománya - az informatika - ugyanakkor legjobb esetben is csak kamaszéveit éli. Még e tudományág vagy szakterület művelői is igen sok kérdésben vitatkoznak. A jelen kiadvány címzettje, a vállalati felsővezető pedig még attól is messze áll, hogy akár e tudományág legáltalánosabban elismert törvényszerűségeivel is tisztában legyen. Sajnálatos módon ez nem változtat azon, hogy a tájékoztatás és a tájékoztódás bonyolult, a maga tudományát megkövetelő folyamat. Azon sem változtat, hogy a döntés a vezető kezében van, aki ezt a tudományágot nem ismeri. Az

ellentmondás nyilvánvaló; az ellentmondás feloldása vállalataink, ezen keresztül egész népgazdaságunk, tehát mindnyájunk érdeke. Erre a feloldásra tesz kísérletet a szerző, vállalkozása ezért egyfelől nehézzé, másfelől mindenképpen elismerést érdemlő.

A fentiekből következik az is, hogy az OMKDK Módszertani kiadványainak sorában is sajátos helyet foglal el ez a kötet. Ezek a módszertani kiadványok ugyanis /az 1961-ben kiadott 1.sz. kiadvány kivételével, amely üzemek vezetőit, párt- és tömegszervezeteit tájékoztatja a műszaki könyvtári munkáról/ kivétel nélkül a tájékoztatás szakembereihez szóltak, az ő munkájuk módszereinek kialakítását és tökéletesítését kívánták szolgálni. Nem véletlen, hogy ennyi idő után egy újabb kiadvány szól a vállalatok vezetőihez e tájékoztatásügyi sorozat keretében. Éppen a fentiekben vázolt követelmények és ellentmondások hatottak oda, hogy elengedhetetlenné vált ismét a vezetőkhez fordulni mind saját érdekükben, mind a tájékoztatás érdekében, tehát végső fokon mindnyájunk érdekében, jóllehet hasonlíthatatlanul magasabb szinten és más aspektusban, mint ahogy az 1961-ben történt.

A kiadvány
tartalma

A szerző bevezetőjében az információknak a természetben és a vezetésben fennálló és egyre növekvő jelentőségéből indul ki, már e ponton is rámutatva, hogy a vállalat jövőjéért elsődlegesen felelős felső szintű vezetők nem érhetik be a vállalaton belül keletkező, nagyrészt a közelmúltra, illetve a jelenre orientált információkkal, hanem elsődlegesen igénylik a fejlődést, a jövőt meghatározó, "külső" információkat és ezen belül is a legperspektivikusabb tudományos információkat. Áttekinté az információk mennyiségi fejlődéséből, differenciálódásából és integrálódásából adódó válság-jelenségeket és vizsgálja a lehetséges kiutakat ebből a válságból. A vállalati felsővezetés információs problémáját a jelenlegi - a gazdaságirányítás új rendszerének bevezetésével előállt - hazai helyzetre is konkretizálja.

Mielőtt még rátérne a vállalati felsővezetők speciális problémáira, áttekintést ad az informatika olyan alapkérdéseiről, mint a tájékoztatástudomány, a tudományos tájékoztatás, a szakmai tájékoztatás fogalma; a tájékoztatás különféle ágainak viszonya; a tájékoztatási rendszer alapkérdései, ideértve a mennyiségi problémákat és a tájékoztatás igénylőinek vázlatos áttekintését is.

A továbbiakban a tanulmány már a vezetőkre alkalmazva tárgyalja az információ problémáját, így egyfelől a vállalati felsővezetők ismereteivel szemben jelentkező követelményeket és ebből kiindulva a vezetők információigényeit, tájékoztatásának és tájékozódásának lehetőségeit, feltételeit, korlátait és konkrét forrásait, másfelől pedig a vezetők feladatait, lehetőségeit és módszereit a vállalati tájékoztató szervezet kialakításában és fejlesztésében. Ehhez csatlakozva áttekintést ad a kialakított vállalati tájékoztatási rendszer hatásáról és hatékonyságáról is és külön fejezetbe fogja össze a tájékoztatás hatását a vezető személyiségére.

A kötetet függeléként csatolt jegyzék egészíti ki a felsőveze-

tői tájékoztatás válogatott forrásanyagáról, továbbá bibliográfia foglalta össze a szerző által felhasznált, illetve ajánlott bőséges irodalmat.

A tanulmány
bírálat

A vállalt feladat nehézségéből adódnak a feladat végrehajtásának buktatói is. A kiadványt szerkesztése és lektorálása során többen tanulmányozták és nem árulunk el titkot azzal, ha elmondjuk, hogy számos kérdésben alakult ki vita a bírálók között, illetve a lektor és a tanulmány szerzője között. Kétségtelen, hogy a viták során történt bizonyos kiegyenlítődés, ami - úgy véljük - nem vált a kiadvány kárára. Mindennek ellenére szükségképpen maradtak olyan nézetkülönbségek, amelyeket éppen a szerző eredeti látásmódja és művének "harcos szándéka" indokol. Függetlenül attól, hogy e nézetkülönbségek nem érintik a tanulmány mondanivalójának fő irányát, a lektor kötelességének érzi, hogy - a mű ismertetése és méltatása után - ezekről is említést tegyen.

A szerző mindenképpen arra törekszik, hogy ráirányítsa a vállalati felsővezetés figyelmét az általa "tudományos és szakmai tájékoztatásnak" nevezett tevékenységre. E törekvése messzemenően indokolt, mivel napjaink információs divatjának, a vállalati információ kérdésével foglalkozó vállalati döntéseknek, szervezői tevékenységeknek, a létrehozott szervezeti egységeknek stb. csak elenyésző része, mintegy a nagy folyam partközeli hullámverése érinti ezt a kérdést. A vállalatok információs szemléletének homlokterében a belső /számviteli, statisztikai, ügyviteli, operatív termelésirányítási stb./ információs rendszerek állnak. Szerzőnk jól tudja, hogy milyen nagy kárt okoz vállalatainknak és népgazdaságunknak az alap és az alkalmazott tudományok bármilyen forrásból származó információinak, másfelől pedig a szakirodalmi forrásokból származó bármilyen információknak az elhanyagolása. Abban a törekvésében, hogy a figyelmet ráirányítsa ezekre az információkra, megítélésünk szerint túlzottan elkülöníti az általa "tudományos tájékoztatásnak" nevezett tevékenységet a vállalati szakmai tájékoztatás egészétől.

Valójában éppen az információfelhasználók /köztük nagymértékben a felsővezetők/ információigényeinek komplexitásából következik az információs rendszer egysége. Nincs merev határvonal tudományos vagy "nem tudományos" szakmai információk között. Az egység gondolatát a szerző maga is hangsúlyozza, mégis - megítélésünk szerint - a kettéválasztással éppen ezt az egységet gyengíti. Helyesebbnek véltük volna, ha a - szintén feltételes - határvonalat inkább a viszonylag elhanyagolt szakmai információk egésze és az egyéb, vállalati belső információs tevékenységek és rendszerek egésze között húzza meg.

Szintén a szerző "agitatív" szándéka, meggyőzni akarása idéz elő bizonyos egyoldalúságokat a tanulmányban. Így pl. a vállalaton belüli funkciókat a szerző - jóllehet említést tesz ennek az ábrázolás módjának az egyoldalúságáról - általában hierarchikusan ábrázolja és a fő tendenciákat is a vállalati hierarchián belül határozza meg. A szerzőnél is határozottabban rá kell mutatnunk, hogy a szakmai /ha úgy tetszik: tudományos és szakmai/ információk iránti igény mennyi-

sége, minősége, jellege nem lineárisan növekszik, csökken, változik a hierarchiában: "felfelé" vagy "lefelé" haladva. Minden vállalati funkciónak sajátos, a funkció jellegétől függő /még hozzá mennyiségi- leg, tartalmilag és formailag egyaránt a funkciótól függő/ információigénye van. A szerző e tekintetben elfoglalt álláspontját és annak ábrázolását csak úgy, mint a vezetés jelenre, illetve jövőre orientált voltának bemutatását némileg sematikusnak tartjuk, jóllehet itt is elismerjük a nyilvánvalóan a jobb megérttetés szándékától vezérelt egyszerűsítés érthető indítékait.

A piaci információról szólva a szerző igen helyesen foglal állást az ellen a megfigyelhető tendencia ellen, amely elválasztja egymástól a piaci információk és az egyéb szakmai információk rendszerét; a vonatkozó tájékoztatási és tájékoztatói forrásokat és tevékenységet. Helyesen irányítja arra a vállalati felsővezetők figyelmét, hogy a piaci információk igen jelentős része szerzhető meg a tudományos és műszaki tájékoztatás különböző forrásaiból, tehát a tájékoztatás szervezetén és rendszerén belül, amelynek ezért a piaci információk rendszerrel zárt egységet vagy legalábbis egységes rendszert kellene alkotnia.

Ugyanakkor ebben az érvelésében - nézetünk szerint indokolatlanul - e problémát a külső információfeldolgozó források és a vállalaton belül rendelkezésre álló források feldolgozása közötti ellentétre élezi ki. Általában is meggyőződésünk, hogy a vállalati szakmai információk rendszerekben akkor járnak el helyesen és gazdaságosan, ha az elsődleges források feldolgozását csak a szükséghez mérten végzik el saját erejükből és egyebekben messzemenően támaszkodnak a másutt végzett feldolgozások eredményére, ha csak ennek speciális igények vagy a gyorsaság, vagy éppenséggel a kiegészítés szempontjai nem mondanak ellent. Ez az általános elv vonatkozik a piaci információk területére is, tehát a fő veszélyt itt sem abban látjuk, hogy elsődleges források saját feldolgozása helyett külső feldolgozást vesznek igénybe és ennek további szelektálását, további feldolgozását végzik, hanem abban, hogy a vállalaton belül elkülönítik a piaci információt és a szakmai információ más rendszereit; olyankor is kifejezetten piacutatói, vagyis a piac "földrajzi" területén végzett kutatási munkára támaszkodnak, amikor a piaci információk "írásztal melletti" /"desk research"/ kutatás révén is rendelkezésre állnának.

Külön említjük még meg, hogy bár a tanulmány egésze e szemléletnek ellentmond, különösen bevezető részében a szerző túlzottan hangsúlyozza a felsővezetés információs igényein belül a vezetéstudomány és a vezetéstechnika ismereteire vonatkozó információk jelentőségét. Anélkül, hogy ezeknek az információknak fontosságát egy pillanatra is vitatnánk, hangsúlyoznunk kell, hogy a vállalati felsővezető információigényének tartalmában uralkodó helyet a vállalat tevékenységére, jövőjére, perspektíváira, műszaki fejlesztésére és gazdasági helytállására vonatkozó információknak kell elfoglalniuk, bármilyen jelentősen egészítik is ki ezeket az információkat a velük komplex egységbe olvadó vezetéstudományi és egyéb - a szerző által ismertett - információigények.

A felsorolt problematikus kérdések nem meritik ki a tanulmány esetleg vitatható megállapításainak körét. Ugy véljük azonban, hogy

más vitás kérdések felsorolására nincs szükség, mivel azok megítélésében az álláspontok általában is messzemenően divergálnak és a szerző álláspontja semmivel sem vitathatóbb, mint más kutatóké.

A tanulmány I. kötete - mint ahogy azt a szerző előszava is rögzíti - a vállalati felsővezetőknek szól. Második, tervezett - kötetét a felsővezetés tájékoztatásáról szólva is elsősorban a tájékoztatást konkrétan végző személyeknek szánja. Szeretnénk rámutatni, hogy a kívánatos az lenne, ha vállalataink felsővezetői az I. kötet szükségképpen általános ismeretein túlmenően megismerkednének az információs tevékenység gyakorlatával, lehetőségeivel, esetleg technikájával is, mivel ez munkájukat akár információfelhasználókként, akár a tájékoztatási tevékenység irányítóiként nagymértékben előreviheti.

Abban a reményben, hogy a tanulmány a lehetőségekhez képest optimálisan teljesíti figyelemfelhívó és általánosan tájékoztató funkcióját, szeretnénk befejezésül - a szerzőhöz csatlakozva - felhívni vállalataink felsővezetőinek figyelmét arra, hogy a szakmai információk, és ezen belül a felsővezetői tájékoztatás és tájékozódás problémája minden vállalat halaszthatatlan megoldást követelő, kulcsfontosságú kérdése.

/Vajda Erik/

025.2:651.8:681.32 IBM

BISHOP, G.H.:

Computers and acquisitions: the experiences of the Library at the State University of New York at Binghamton.

/A számítógépek és a szerzeményezés: a binghamtoni New York-i Állami Egyetem Könyvtárának tapasztalatai./

Library Resources and Technical Services, 14.k. 3.sz. 1970. p.407-420.

A fenti könyvtárban 1965 óta foglalkoznak a szerzeményezés gépesítésével. 1965 októberétől 1968 áprilisáig IBM 407 típusu gépet alkalmaztak a szerzeményezésben; az adatokat lyukkártyára vitték és feldolgozásuk után azokat visszaosztották a maguk megfelelő kártyatárába. Az IBM 1460 számítógépet csak a gazdasági jellegű jelentések-nél vették igénybe. A rendszert 1968 áprilisában teljesen "komputerizálták", a lyukkártyán tárolt adatokat IBM 360/40 /256 K-s belső tár/ számítógéppel mágnesszalagra konvertálták. 1969 őszétől kezdve a nagyobb hatékonyság és kapacitás, valamint a többoldalú igénybevehetőség érdekében az eljárást továbbfejlesztették, az IBM 360 Operating System /OS 360/ software alkalmazásával. A továbbfejlesztett rendszer több mint egy év óta működik. A cikk leírja a beszerzési rendszer alapműveleteit, kimutatja annak fontos vonásait, ismerteti néhány problémáját és rámutat több, még megvalósításra váró tervre.

A szóban lévő könyvtár több mint 42 000 könyvbeszerzési javaslatot kap évente és kb. 55 000 kötetet szerez be vásárlás útján. A szerzeményezési osztály behasonlító, rendelési, átvevő és sorozati

kiadványi részlegekből áll, 4 teljes munkaidejű szakképzett könyvtárost, 13 kutatót és 20 egyéb tisztviselőt foglalkoztat. Költségvetése 1960/1970-ben 500 000 dollár körül volt.

A cikk röviden ismerteti és folyamatábrákon is szemlélteti azokat a főbb feladatokat, amelyek elvégzése szükséges ahhoz, hogy a beszerzési kérelem /Book Purchase Request = BPR/ a polcra kerülő könyvben realizálódjék, és erről az igénylő értesítést kapjon.

Az előrenyomtatott űrlapon kiállított könyvbeszerzési kérelem a szerzeményezési osztály rendelési részlegéhez kerül, amely azt olyan tételszámmal látja el, amelyből megállapítható, hogy hányadik átvett kérelemről van szó és az év melyik hetében érkezett. Ezután a kérelmet a behasonlító részlegbe kerül.

Itt megállapítják az LC-nek /Library of Congress = Kongresszusi Könyvtár/ a műre vonatkozó helyes címléírását és megvizsgálják, hogy a megvásárlásra javasolt mű valóban nincs még meg a könyvtár állományában. Az LC címfelvételnek vagy kefelenyomatának kinagyított másolatát csatolják a kérelemhez, amelyet - ha szükséges - az LC felvétel szerint javítanak is. Egy egyjegyű irányítási kódjelet is rájelölnek a kérelem megfelelő, előrenyomtatott rovatába /Book Distribution = BD/, amely megszabja, hogy a könyv beérkezésekor milyen kezelésben részesüljön.

Ezekután a kérelem ismét a rendelési részleghez kerül, ahol különböző kódjeleket vezetnek rá, pl. szállító, sorozati kiadványi részleg. A számítógépes feldolgozásnál e számok a pénzügyi vonatkozások, valamint a rendelések teljesítésének kimutatásainál nagy jelentőségűek.

A megfelelően kiegészített rendelési kérelem ezt követően a számítóközpontba kerül, az adatokat lelyukasztják és a kérelmet átadják a beérkező műveket átvevő részlegnek, a rendelési szám sorrendjében történő raktározására. Hetenként kétszer az új rendelési adatokat betáplálják a számítógépbe és kinyomtatják az új rendelések bizonylatait. Ezek az alábbiak:

a/ három darab /zöld, sárga, fehér színű/ elosztási kártya, amelyet az átvevő részleg a rendelési szám sorrendjében raktároz;

b/ egy háromszelvényes rendelőlap, melynek két példányát a szállítóhoz /könyvkereskedőhöz/ továbbítják, egy példányát pedig beosztják a rendsző szerint a betűrendes katalógusba;

c/ egy darab értesítő lap, amelyet a beszerzési kérelmet előterjesztő kap meg abból a célból, hogy tudomása legyen a könyv megrendeléséről.

Amikor a megrendelt könyv a könyvtárba beérkezik, a könyvbeszerzési kérelmet és a három elosztási kártyát kiemelik, egybevetik a könyvvel, majd a beérkezési dátumbélyegzővel ellátva az alábbi módon dolgozzák fel:

A zöld színű /FL 105-1/ elosztási kártya a számlázással kapcsolatos feladatokhoz szükséges, egybevetik a számlával, ráírják a számlaszámot, szükség esetén korrigálják az összeget, majd a számítóközpontba küldik a fizetés feljegyzésére.

A sárga színű /FL-105-2/ elosztási kártyát a könyvbe helyezik. Ezt a kártyát katalogizálás után küldik a számítóközpontba.

A fehér színű /FL-105-3/ elosztási kártyát a számítóközpontba küldik a mű beérkezésének nyilvántartásba vétele céljából.

A könyvbeszerzési kérelmet szintén a könyvbe helyezik a már említett sárga kartonnal együtt és a könyvet velük együtt katalogizálásra küldik. Katalogizáláskor a leltári és a katalóguslap számot rávezetik a könyvbeszerzési kérelem űrlapjára.

Katalogizálásról a könyv a könyvelőkészítő osztályra kerül, ahol ellátják jelzetekkel stb. A sárga karton a számítóközpontba kerül, s ezzel nyilvántartják, hogy a könyv katalogizálása megtörtént. Ezzel egyidőben a könyvelőkészítő osztály részére kölcsönzőkartonok is készülnek, amelyek tartalmazzák a leltári, a helyrajzi számot és a katalóguslap-számot lyukasztással. Ezeket a kártyákat azután behelyezik a könyvekben lévő tasakokba, majd a könyvek a polcokra kerülnek.

A rendszer teljes kifejlesztése esetén a könyvtárnak lehetősége lesz arra, hogy a szükségnek megfelelően a rendelési nyilvántartás bármelyik tételét /adatmezőjét/ megváltoztassa. Mindegyik adatmező meghatározott hosszúságú a nyilvántartásban, ezek közül a legfontosabbak a következők:

<u>Mező</u>	<u>Számjegyek száma</u>
Rendelési szám	6
Szerző	120
Cím	120
Impresszum	80
Sorozat	80
Szállítói utasítások	40
Szállító száma	6
Számlázás helyzete	1
Katalogizálás helyzete	1
Átvétel helyzete	1
Részleges szállítás	1
Várható időpont	5

Bármelyik adatmezőben az adatok a helyzetnek megfelelően változtathatók lesznek. Ilyen változtatásokra szükség lehet:

a/ a szállítóval kapcsolatban, mivel az közölte, hogy a rendelést másik kereskedőhöz továbbította beszerzés miatt;

b/ a rendelési nyilvántartásba sorozati adatok felvétele szükséges, mert utóbb kiderült, hogy a rendelt mű sorozatba tartozik;

c/ a várható időponttal kapcsolatban olyan értesítés esetén, hogy a mű még nem jelent meg, megjelenése egy adott időpontig nem is várható.

A program előrehaladottabb stádiumában a reklamálások automatikus kinyomtatására kerül majd sor. Ezt egy háromjegyű kód teszi lehetővé, amely a teljesítés /szállítás/ várható időpontját veszi tekintetbe, ennek hiányában pedig a rendelés időpontját. A kód két jobb oldali eleme a hónapok számára utal, amely a várható időpont után még eltelhet a reklamálás kinyomtatásáig, a bal oldali kódelem pedig a reklamálás tartalmi kérdéseit határozza meg. Így normális ciklus-tartás esetén az első reklamáció az általános gyakorlatnak megfelelően történik, a második felszólítás pedig két hónappal az első után kerül kinyomtatásra, ha közben nem kerül a "várható időpont" módosításra valamilyen oknál fogva. A második felszólítás űrlapján ezt a tényt is regisztrálják. Ha viszont négy hónapon belül sem történik meg a szállítás az első reklamálás után, akkor a gép automatikusan törli a rendelést és rányomtatja az űrlapra: "Reklamálva kétszer - válasz nélkül". A gyors ciklusos sürgetés lényegében azt jelenti, hogy az első felszólítás itt is a reklamálási kód szerint történik, de még rányomtatják a "sürgős szállítás" szöveget is a formátumra. Egy hónap múltával azonban, ha nem jön olyan válasz, amely a várható időpontra módosítólag hat, a gép kinyomtatja a rendelés törlését.

A rendszerben a részleges szállítások is nyilvántarthatók, a megfelelő mezőben "1" jelzés alkalmazásával. Ugyanakkor a szállításból hiányzó tételek feljegyzésére is sor kerül az alapnyilvántartás rendelési nyilvántartásán, úgy hogy a jövőbeli reklamálások kinyomtatása pontosan kimutatja a hiányzó tételeket. A korábban már elkészített fehér elosztási kártyát nem küldik meg ezekről a tételekről az átvétel bejegyzése végett a számítóközpontnak; erre csak a kérdéses mű beérkezése után kerül sor.

A törléseket a számítóközpont végzi kérelemre vagy automatikusan a reklamálási rendszer eredményeképpen. A kérelemre történő törlések a használt törlési kódutasításoknak megfelelően vagy kinyomtatásra kerülnek, vagy pedig nem. A tanulmány közli a használatos kódutasításokat.

Gépileg készített jegyzékek:

A havi pénzügyi jelentés a legfontosabb jegyzéknek tekinthető a rendszerben, amely kimutatja a kötelezettségvállalással terhelt, a beérkezett, de még le nem könyvelt, a lekönyvelt, valamint a kifizetett teljes összegeket az év kezdetétől az előző hónap végéig terjedő időre vonatkozóan. /A bizonytalan sorsú rendelések költségkihátárait nem veszik fel ebbe a jegyzékbe./

Szállítói jegyzéket kérelemre évenként egy alkalommal nyomtat a számítógép a szállítók nevééről és címéről.

A megkapott művek jegyzéke hetenként készül el, de az év kezdetétől kumuláltan is előállítják.

A törlési jegyzék szintén minden hét anyagáról, valamint kumuláltan is elkészül.

A sorozati jegyzék negyedévenként készül alfabetikus sorrendben és tárgy szerint.

A cikk ezt követően felsorolja a számítóközpont által használt felszereléseket, illetve berendezést.

A rendszer értékelésével és jövő terveivel kapcsolatban a szerző több figyelemre méltó szempontra mutat rá. Így hangsúlyozza, hogy a rendszer komplikált, a feladatok ellátása nagyobb képességű személyzetet igényel, mint a nem számítógépes rendszerek. A rendszer kiépítése sok fejtörést okoz, de előnyei túlszárnyalják hátrányait.

Egy számítógépes szerzeményezési rendszert illetően a legnagyobb előnyöknek egyrészt az automatizált reklamálás, másrészt a rendszeres pénzügyi jelentések számítógépi vezérlési kinyomtatásának lehetősége tekinthető. A függőben lévő rendelkezések szortírozására és sürgetésére, a gazdasági jellegű jelentések összeállítására fordítandó tetemes idő egyéb feladatok ellátására fordítható.

A szükséges személyzet létszáma azonban lényegesen nem csökken. Elkerülhetetlen ugyanis, hogy a szolgálat megjavítása érdekében újabb feladatok ellátását ne vállalja a személyzet. Az eljárás állandó revízióra szorul, új tervek kidolgozása lehetséges és szükséges, mindezek igénybe veszik a személyzet idejét.

A rendszer teljes egészében a cikk megírása idején még nem működött, több kérdés megoldása még folyamatban volt. Az eljárások természetesen tovább finomíthatók. Így pl. remélik, hogy sikerül megoldani azt a fontos problémát is, hogy ha az egyik könyvkereskedő nem tudja vállalni valamelyik könyv szállítását és annak beszerzése érdekében másikkal kell fordulni, akkor a jelenlegi gyakorlattól eltérően ne kelljen a régi rendelést valamennyi nyilvántartásból törölni és helyette új rendelést lyukasztani, hanem elegendő legyen a régi rendelés megfelelő adatmezőjének módosítása.

Befejezésül a cikk arra hívja fel a figyelmet, hogy a számítógépes rendszerre való áttérés igen nehéz munka és nem ajánlható olyan könyvtárak számára, amelyeknek könyvek és periodikus kiadványok beszerzésére fordítható anyagi erőforrása 150 000 dollár alatti összeg, kivéve azt az esetet, amikor a könyvtárnak erre a célra külön személyzete és programozója van. Nagyobb anyagi erőforrásokkal rendelkező könyvtárak esetében viszont megtérül a számítógépes rendszerre fordított idő, erőfeszítés és anyagi áldozat. Ha lehetséges, a programozó és rendszerkezelő éppen olyan szorosan kapcsolódjék a könyvtárhoz, mint a számítóközpontozó. Hivatala a könyvtárban legyen, legalábbis kezdetben, amikor a rendszer még elemzés alatt áll.

/Balázs János/

REFERÁTUMOK

KÖNYVEK

20/K/71

778.14

LOVELAND, Roger P.:

Photomicrography. A comprehensive treatise. Vol.1-2.

/A fotomikrográfia kézikönyve. 1-2.köt./

Wiley, New York - London, etc. /1970/. 2 db.

/Wiley series on photographic science
and technology and the graphic arts./

A fotomikrográfia értelmezése nem volt mindig egységes, s ma is gyakran összekeverik a mikrofotográfiával vagy makrofotográfiával. A fotomikrográfia /photomicrography/ jelentése: fényképezés mikroszkóppal ellátott optikai rendszerrel. A fényképezőgépet vagy felvevőgépet összekapcsolják a mikroszkóppal, s erősen nagyított tárgyat rögzítenek a felvételen. Ezzel szemben a mikrofényképezés /microphotography/ a dokumentumok fotográfiai reprodukálására alkalmazott eljárást jelenti, melyben az optikai rendszerrel nyert kép méretei jelentősen kisebbek az eredeténél, a kép szabad szemmel nem olvasható. Fotomakrográfianak /photomacrography/ az eredetihez képest csekély - 1,5 - 15-szörös - nagyítású fényképezést nevezik. A makrofelvételek mikroszkóp nélkül vagy egyszerű mikroszkóppal elkészíthetők.

A szerző - az előszóban közölt célkitűzése szerint - a kezdő, a szakterülettel most ismerkedő olvasó számára kívánt használható szakkönyvet írni, s egyúttal megfelelni a gyakorlott, hivatásos szakemberek igényeinek is, akik saját tapasztalataikat, gyakorlatukat kiegészítő adatokat, ismereteket találhatnak a kézikönyvben. A célkitűzés második része valósult meg inkább: a fotomikrográfia kézikönyve kezdők számára nehezen érthető. Tudományos színvonala, több tudományágra érintő tárgya alapos fizikai, matematikai, műszaki és fotográfiai alapismereteket és gyakorlati tudást feltételez, továbbképzésre inkább alkalmas, mint bevezetésre.

Az első három fejezet alapelveket ismertet: fénytani, optikai szabályokat, objektíveket, fotomikrográfiai eszközöket. Utmutatást ad a mikroszkóp és a fényképezőgép kiválasztásához, ismerteti a kereskedelemben kapható mikroszkópokat, állványokat, tartozékokat. A 4-6. fejezet a mikroszkópos fényképező eljárás gyakorlatát, a megvilágítás technikáját, visszavert és átbocsátott fénnel való fényképezést, az egyszerű és összetett mikroszkópok tulajdonságait és kezelését, a fényképező objektívek és kondenzorok alkalmazását tárgyalja. A fotomikrográfiai technika minden részletére kiterjedő alapos-sággal ismerteti az elméleti és gyakorlati kérdéseket, mint pl. az élességállítást, a nagyítás meghatározását, a mikroszkóp karbantartá-

sa stb. A 7-9. fejezetek a mikroszkópos fényképezés fényforrásaival, a fény mérésével, a színszűrőkkel stb. foglalkoznak. A 10. fejezet a képkontrasztot és annak szabályozását, a 11. fejezet a fényképezőgépeket tárgyalja. A 2. kötet néhány fejezete a fotomikrográfia különleges területeit, a fényképezés anyagait és alapelveit mutatja be. E kötet egyes érdekes fejezeteinek tárgya: holomikrográfia, fotomikrográfia villanófénnyel, fényképezés infravörös és ultraibolya sugarakkal, a színes fotomikrográfia előnyei és problémái, mikroszkópos mozgófilmzés. A kötet végén tárgy szerint csoportosított, válogatott bibliográfiát találunk, mely nemcsak a kézikönyveket és folyóiratcikkeket, hanem a fontosabb vállalati kiadványokat, elsősorban a Kodak cég vállalati publikációit is ismerteti.

A könyv minden fejezete tükrözi a szerző hatalmas elméleti és gyakorlati tudását, R.P. LOVELAND a Kodak cég kutatólaboratóriumában dolgozott. Ezzel magyarázható az a bő szemléltető anyag is, mely elsősorban a Kodak fotoanyagok tulajdonságait mutatja be táblázatos formában.

A fotomikrográfia különböző területein ismételtelen előforduló témák esetében a szerző nem él az utalás lehetőségével, hanem megfelelő hangsúllyal ismételtelen tárgyalja ugyanazt, megkönnyítve ezzel a kézikönyvet használó dolgát. Ugyancsak a könyv előnyeként értékelhetjük azoknak az alapvető optikai, fotográfiai ismereteknek a részletezését, melyek a legtöbb fényképezési kézikönyvben megtalálhatók /pl. megvilágítási idő, fedettség, fényképezési anyagok tulajdonságai és kidolgozása stb./, mert ezáltal megkíméli az olvasót a mikroszkópos fényképezés határterületeibe sorolható kézikönyvek, pl. a fényképezési kézikönyvek, párhuzamos használatától.

/Tőkés László/

FOLYÓIRATCIKKEK

121/71

024.68

Könyvtárközi kölcsönzés automatikus elemzése. /Determining tomorrow's needs through today's requests. An automated approach to interlibrary loans./ - DILLEHAY, B.H. - PRESTON, L.W. - WEBB, M. = Special Libraries, 61.k. 5.sz. 1970.máj.-jun. p.238-243.

A szerzőknek a könyvtárközi kölcsönzés ügyviteli műveleteinek automatizálásával lehetőségük nyílt kiértékelhető statisztika összeállítására. A folyóiratokra kidolgozott IBM 360 számítógépes rendszer adatai felhasználhatók voltak annak eldöntésére, hogy

egy adott folyóiratcímre szükséges-e előfizetni;

szükséges-e régebbi évfolyamok beszerzése;

milyen költségekkel és időráfordítással jár az igényelt példányok megszerzése különböző forrásokból.

/Schiff E./

122/71

024.68:027.082/410/

A területi könyvtári hálózat és az NLL. /The regional bureaux and the NLL./ - URQUHART, D.J. = Library Association Record, 72.k. 1.sz. 1970. p.11-14.

Az NLL /National Lending Library = Országos Kölcsön Könyvtár/ létrehozásának alapja az az elképzelés, hogy egy központi kölcsönkönyvtár gyűjteményében 2-3 példányban meglévő könyv sokkal jobb szolgáltatásokra nyújt lehetőséget, mint egy-egy példány ugyanebből a könyvből akár tíz különböző területi gyűjteményben.

Az NLL rendszerének tervezésekor - 1957-ben - az akkori területi hálózat és az egyéb kölcsönkönyvtárak adatait figyelembe véve évi 200 000 igény kielégítésével számoltak, míg a tényleges adat 1969-ben 780 000 igény volt. Az igények számának rohamos növekedése már három évvel ezelőtt szükségessé tette az átszervezést; bizonyos decentralizálást és egyszerűsítést hajtottak végre a kölcsönzésben és a másolásban. Ezzel a rendszer fajlagos /egy kölcsönzésre vonatkoztatott/ költségei is csökkentek, a könyvtár- és fizetésemelkedések ellenére.

A régi kölcsönkönyvtári hálózat adatait elemezve belátható, hogy azok tevékenysége főleg az angol nyelvű monografikus irodalomra szorítkozott. Az NLL tevékenységében jelentős szerepet a periodikus irodalom játszott, mert

a legtöbb könyvtár periodikus irodalmat nem kölcsönöz, sőt

az évfolyamok bekötetésével eleve kényelmetlenné teszi a periodikumok használatát.

Jelenleg azonban gyűjtő tevékenysége már kiterjed az angol nyelvű monografikus irodalomra is.

Sok esetben az igények kielégítése még a régi módon történik. A területi hálózaton és az NCL-en /National Central Library = Országos Központi Könyvtár/ keresztül külföldről kérnek meg olyan anyagot, amely az NLL-en keresztül is beszerezhető. A hibát itt az okozza, hogy a könyvtárközi kölcsönzésnek tulajdonképpen két központja létezik: az NLL és az NCL. Ezen a helyzeten változtatni kell.

Az angol nyelvű irodalom teljességének gyűjtésére való törekvés mellett az idegen nyelvű szakirodalmi igények kielégítésére az NLL külföldi könyvtárakkal igyekszik kétoldalu kapcsolatokat kiépíteni. Ez ellene mond annak a régi felfogásnak, hogy először a területi, majd a nemzeti rendszerhez forduljanak és csak aztán keressék meg a nemzetközi rendszert. Ellene mond annak az elképzelésnek is, hogy Angliában számottevő idegen nyelvű gyűjtemény legyen, vagy akár az idegen nyelvű könyvek központi címjegyzékével rendelkezzenek. Gazdaságosabb és gyorsabb közvetlenül az illető ország nemzeti központjához fordulni.

/Schiff E./

Az ETO újjáalakításának lehetőségei. /Möglichkeiten einer Neugestaltung der DK./ - DAHLBERG, I. = Nachrichten für Dokumentation, 21.k. 4.sz. 1970.aug. p.143-151.

A szerző az egyre fokozódó kritikák figyelembevételével, az ezek nyomán kialakult minőségileg új helyzetben fejt ki elképzeléseit. Bevezetőként utal az ETO korszerűsítésének történeti fejlődésére, melyben határkőnek számít az, hogy 1962-ben a nyelvtudománynak a 8-as főosztályba való áthelyezésével a 4-es főosztály üressé vált. Ennek újra való betöltésére igen sokféle javaslat áll kidolgozás alatt. Elsősorban a természettudományok és a műszaki tudományok egyes területei számára kívánják felhasználni, hogy a szakok jelenlegi túlszűköltsége segítsen és a tudományterületek korszerűbb osztályozását megvalósítsák. Egyes vélemények szerint a 4-es főosztály újra való felhasználásával sem lesz elérhető sokkal jobb felosztás. A revíziós tervekben mindenképpen arra kell következtetni, hogy nincs az ETO-nak jóformán egyetlen olyan osztálya sem, melyet ne érintene erősen a várható korszerűsítés, s úgy tűnik, hogy az ETO igen mélyreható átdolgozáson fog keresztüliesni. A revízió ilyen alakulása azonban mérhetetlen következményeket von maga után, s az ETO régi felhasználóinak komoly munkára lesz szükségük ahhoz, hogy a változásokat átvezessék és állományukat, szakkatalógusaikat újraszakozzák.

A szerző véleménye szerint, ha az ETO-t ennyire át kell alakítani, felvetődhet az a gondolat, nem lenne-e helyesebb egy teljes átdolgozás keretében a szakterületeket 0-tól 9-ig újra felosztani, és ez esetben az osztályozás megfelelné a tudományok és szakterületek korszerű felosztásának.

Különösen aktuálissá teszi egy használható egyetemes osztályozási rendszer megteremtésének szükségességét a szerző szerint az a tény, hogy a tervezés alatt lévő egységes világtájékoztatási rendszer, az UNISIST /United Nations Information System, Scientific and Technical = Egyesült Nemzetek Tudományos és Műszaki Tájékoztatási Rendszer / központi bizottsága 1970. januári ülésén megállapította, hogy céljaira a jelenleg létező osztályozási rendszerek között egyetlen alkalmas rendszer sincs. Elsősorban azoknak a legáltalánosabb tárgyköröknek, kategóriáknak jegyzékére lenne szüksége, melyek nemzetközileg normaként elismerhetők lennének. Ha azokat a lehetőségeket mérlegeljük, melyeket a szakterületek teljesen újbóli felosztása jelentene az új felhasználók vonatkozásában az ETO számára - ha ez a felosztás az UNISIST elképzelései szerint valósulna meg - nem látszik elfogadhatatlannak a szerző szerint az a gondolat sem, hogy az ETO-t teljesen új koncepció szerint építsék fel: egyrészt egyetemesen alkalmazható legyen és tükrözze a tudományok mai állását, másrészt osztályozás-módszertanilag mind a kézi, mind a gépi analízisre, az információátvitelre és -keresésre optimális tulajdonságokkal rendelkezék.

A következőkben a szerző javaslataival az ETO új strukturájának és jelzetalakozási módszereinek alapelvei tekintetében kíván vitanyaggal szolgálni.

Az ETO ujjaalakítása lényeges előfeltételének kell tekinteni a szakterületek felosztásának egységes alapelvek szerinti megvalósítását. Az ETO új változatának a paradigmatisz szerveződésh alapelvén kell állnia, ami egyrészt a főosztályok tartalmát érinti, másrészt a különféle specifikus és általános kategóriákat, vagyis mai terminológiával szólva a főtáblázati számokat és a közös alosztásokat, valamint ezek besorolási rendjét.

A modern osztályozási kutatások álláspontja szerint az osztályozást csak szakterületekre lehet alapozni, mégpedig a facetta-elemzés módszerének alkalmazásával. RANGANATHAN kettőspontos osztályozása is szakterületekre alapoz: az 1971-ben megjelenő 3. változatában szakrendszere összesen 105 szakterületet jelentő osztályt fog tartalmazni. A tudományok állandó fejlődése miatt az egyetemes osztályozási rendszernek az ún. alapvető kategóriákra kell felépülnie és az ún. integrációs szintek koncepciója alapján a továbbiakban csak fogalmakra /entities/ és ismertető jegyekre /attributes/ kell alapítania. Mások viszont egyes szakterületek facettás tárgyi osztályozásának rossz tapasztalatai alapján jogosnak tartják azt, hogy ismét térjenek vissza a szakterületek szerinti alosztályok használatára.

Az ETO-ban az idők folyamán a tudományok fejlődésével az egyes szakterületek jelölésére eltérő hosszúságú /1-7 számjegyű/ jelzetek keletkeztek. Ha pl. RANGANATHAN 105 alapvető szakterületét vennénk, akkor jelölésükre, ha tízes rendszerben kívánjuk őket ábrázolni, majdnem elegendő lenne két számjegy is. Mások az önálló szakterületek számát 300-ra becsülik /pl. E. WÜSTER/, ezért helyesnek látszana, ha az ETO-ban a főosztályokat a szakterületek számára tartanák fenn és azokat szisztematikusan osztanák fel részekre, s ezzel egy hierarchikusan még tovább kiépíthető, flexibilis rendszer jöhetne létre. Ha 9 osztályból indulnánk ki, az első két számjeggyel 90 számot, az első hárommal már 819-et, és négy számjeggyel 7370 számot kapunk, ami a szakterületek jelölésére már okvetlenül elegendőnek látszik. A szerző véleménye szerint csak a szakterületek és alcsoportok szerinti osztályozás lehet a könyvtárak, referálólapok, nemzeti bibliográfiák és egyéb, információsh intézmények munkájának alapja, s csak ez teljesítheti azokat a feltételeket, melyek az UNISIST követelményeinek is megfelelnek.

Az ETO revíziójának jelenleg érvényes irányelvei a szakterületek alosztályozása tekintetében annyira általánosak, hogy gyakorlatilag mindenki saját felfogása szerint fejlesztheti a rendszert, s így alig lehet egységességről beszélni. Ennek hiánya jelenleg az egyes szakterületek felosztása tekintetében a jelzetek felesleges prekoordinálásával csak még jobban megnehezíti a szakrendszer használatát.

Az osztályozáselmélet mai felfogása szerint a szakrendszerek közül ma a facettás strukturájú posztkoordinált osztályozást kell előnyben részesíteni. A tezauszok /alapján végzett osztályozás is lényegében ezt a módszert követi. Ez az ETO-ban sem új módszer, hiszen pl. a DK-Handausgabe 386 oldalnyi főtáblázatában 378 oldalon találhatók .0 jelű korlátozottan közös alosztások, egy-egy oldalon esetleg csak néhány sor, gyakran azonban egész hasábok. Ha az ETO

korlátozottan közös alosztásainak rendszerét fokozottabban kialakítani és egységesíteni, a rendszer sokkal áttekinthetőbbé, az osztályozási munka sokkal könnyebbé válna. Az egyes osztályokban kifejlesztett korlátozottan közös alosztások kezdő számcsoportjainak az egész rendszerben egységesen, mindig valamilyen általánosan meghatározott kategóriának kellene megfelelniök, pl. a .01 elmélet, a tudomány általános kérdései, a .02 a kutatás tárgya, részek, alkotóelemek, a .03 eljárások, módszerek stb. lenne mindig. Egy szakterület sajátos facettáinak tehát mindig bizonyos általános /filozófiai/ kategóriából levezethetőknek kellene lenniök.

Az általánosan közös alosztások is megtartandók lennének az ETO új strukturájában is, de egyeseket módosított formában kellene átrendezni, hogy mind főtáblázati számokkal összekapcsolva, mind pedig általános fogalmak jelölésére önmagukban egyértelműen legyenek használhatók. Ezek összekapcsolása a jelzetalkotásban egy sor szemantikai problémát is felvet. Különösképpen a .00 jelű szempont szerinti alosztások vizsgálandók felül a PERREault által kidolgozott viszonyjelölők /relátorok/ vonatkozásában.

Az információkeresés szempontjából az egyik legfontosabb kérdés az osztályok sorrendje. A jelzetek összekapcsolásának lehetőségei következtében az ETO szakrendjében szintagmatikus problémák jelentkeznek. A számítógépes információkeresés zavartalan és egyértelmű megvalósítása érdekében fokozni kell az ETO-ban a jelzetek kapcsolásának lehetőségeit, ehhez azonban az elemek sorrendje tekintetében pontos szabályokra van szükség. A kombinálási lehetőségek jelenleg is adottak, de a sajátos kapcsolatok jelölésére szükség van a szerepjelölőkre /role indicators/. Mindezek számára meg kell találni az adattárolás és -keresés számára szükséges jelölési lehetőségeket, pl. betűk beiktatásával, új jelek bevezetésével stb.

Különösképpen fontos új strukturát kialakítani az ETO betűrendes indexe számára. Ez mint betűrendes tezaurusz lenne kiépíthető, s így a tezaurusz és a szisztematikus rész kölcsönösen kiegészítenék egymást.

A különféle típusú és terjedelmű ETO-táblázatok kiadásának összehangolása is okvetlenül szükséges, hogy a gépi adatfeldolgozás céljára egyöntetűen alkalmasak legyenek. Ehhez a következő táblázat-típusok látszanak szükségesnek:

a/ csak a szakterületek jelzeteit tartalmazó kiadás, az összes általánosan közös alosztással;

b/ az előbbi típus kiegészítése az 1. és 2. szintű bontásig;

c/ teljes kiadás minden általánosan és korlátozottan közös alosztással;

d/ speciális szakágazati kiadások.

Korunk számára nagy előny, ha ma, DEWEY-vel és követőivel ellentétben - egy sor speciális osztályozási rendszer áll rendelkezé-

sünkre szakszótárakkal együtt, s ezek a fogalmak és elnevezések gazdag tárházát tartalmazzák. Eddigi szorgalmas gyűjtőmunka eredményeként ezekről a szakrendszerekről és tezauruszokról az Unesco révén jó áttekintés áll rendelkezésre. Az ETO fejlesztésével foglalkozók ezek felhasználásával a jövőben jól kézben tarthatják a létező fogalmakat, illetve szókészletet. A facettás osztályozási rendszerek is könnyen beépíthetők lennének az ETO-ba. Az új egyetemes osztályozási rendszer így módon egyszersmind a sok speciális osztályozási rendszer jó integrációjának is eszköze lenne; tehát használhatnák mindazok, akik ma saját szakterületükön egy-egy tezaurusz összeállításán fáradoznak.

A tizedes osztályozás 100 éves jubileumára, 1976-ra így módon új tizedes osztályozás állhatna rendelkezésre, mely nemcsak DEWEY Tizedes Osztályozását és az Egyetemes Tizedes Osztályozást egyesítené, hanem a könyvtárosok és dokumentalisták kezébe olyan közös szakrendszert adna, mely valamennyi szakterület rendszerezésére, mindenki számára használható lenne.

/Babiczy B./

124/71

027.7:022/416/

A belfasti Queen's University új kari könyvtárának épülete.
/The new Science Library at Queen's University, Belfast./ -
HAVARD-WILLIAMS, P. = The Library World, 71.k. 837.sz. 1970.márc.
p.263-266.

A belfasti Queen's University új kari könyvtára /Science Library/ 1969-ben épült.

Külső megjelenésében a könyvtáráépület inkább ipari, üzemi létesítmény benyomását kelti. Tömör, zárt épület, hasznos alapterülete szintenként 1860 m², a három szint tehát összesen 5580 m².

A falakat előregyártott panelek alkotják. Rendkívül keskenyek az épület ablakai. Az angol nyelvterületen működő építészek egyre inkább azt a felfogást vallják ezen a téren, hogy sokkal egyszerűbb, olcsóbb a természetes fényt utánozó mesterséges világítás megoldása, mint a külső fény- és hőmérsékleti tényezők megszürése, szabályozása. Egy-egy ablak mögött egy-egy kutatófülke /carrel/ kapott helyet.

Az épület körül rendelkezésre álló kis területet nem parkolásra, hanem zöldövezet kialakítására használták fel. A belfasti könyvtárat a tervezéstől a megnyitásig mindössze három év alatt készítették el. Költsége összesen 465 000 font volt.

Télen a főbejáratot melegelevegő-függönnyel szigetelik. A bejárat utáni nagy előtérben kapott helyet két nyilvános távbeszélő állomás, két ruhatár /az egyik önkiszolgáló/, s itt helyezkedik el az expedíció és az értékegőrző.

Az ellenőrzés és az állományvédelem céljából a könyvtári tér bejáratánál forgóajtót helyeztek el.

Ugyancsak az előtérben, hideg és meleg italokat kiszolgáló automataknak vannak és ide telepítették a társalgót és a dohányzót is.

E téren túl, a szorosabban vett könyvtári tér bejáratánál van a kölcsönzőpult, a tájékoztató szolgálat a referenzs-könyvtárral /olvasóhelyekkel/. Ugyanitt biztosítottak tartaléktérületet a közeljövőben felállítandó számítógép számára is. A kölcsönzéssel szorosan együttműködve dolgozik a könyvtárközi kölcsönzés. E térrendszerben helyezkedik el a mikrofilm- és fotoszolgálat, a telex, az olvasók gépirására biztosított terület /hangszigetelten/, itt kaptak helyet természetesen az itt dolgozó könyvtárosok is, valamint a könyvtári munkahelyekkel összefüggő szociális, egészségügyi helyiségek /pihenő, teakonyha, öltöző stb./

A flexibilis tereket hangszigetelt panelekkel tagolták. Akusztikai szigetelést kaptak a falak, a padló, a mennyezet.

Az ötven személyes földszinti olvasótermet konzultációs szobák, szemináriumi helyiségek egészítik ki. A földszinten a szabadpolcos folyóirat-olvasó 2500 kurrens folyóirat-féleséggel áll az olvasók rendelkezésére.

Az I. emeletet a maga teljes egészében a nem-kurrens folyóiratok, a lapszemlék és a bibliográfiák számára tartották fenn.

Az állványok felső részén 3-4 polc van, alattuk asztallap, előtte székek. Ezen a szinten még négy tanuló-tárgyaló szoba, továbbá gépirásra és magnetofon-használatra szolgáló néhány kis szoba található.

A második szint olvasói tér, zárt és nyitott kutatófülkékkel. Az egész könyvtárban összesen 1050 olvasóhely áll a látogatók rendelkezésére, ezek közül 750 un. mini-carrel, vagyis nyitott, kis kutatófülke. A zárt kutatófülkék száma 100.

A könyvtár tárolási kapacitása mindössze 180 000 kötet.

/Tombor T./

125/71

778.14:072:025.7

Mikrofilmlap a könyvtárakban és a könyvtári kötészet. /Microfiche and library binding./ - DOOGAN, W.A. = Microfiche Foundation Newsletter, 20.sz. 1969.jul. p.7-10.

18 hónappal ezelőtt még kételkedő hangú közlemények jelentek meg a mikrofilmlap könyvtári és dokumentációs használhatóságáról és várható szerepéről. Az elmúlt másfél évben a mikrofilmlapok területén rendkívül gyors fejlődés következett be, ami eloszlatta a kételyeket. Két méret vált általánossá: 75 x 125 mm és 105 x 148 mm. Az utóbbi méretű mikrofilmlapra kb. 1:20 kicsinyítéssel készülnek a felvételek; egy-egy mikrofilmlap 60 oldal mikromásolatát tartalmazza.

A mikrofilmlap előnyeit a következőkben foglalják össze:

1. csökkentti a másolási költségeket. 100 oldal lemásolása hagyományos eljárással 1-2 dollárba, mikrofilmlapon 12-20 centbe kerül;
2. alacsonyak a rendelkezésre bocsátás költségei. Hat mikrofilmlap egyszerre küldhető légiposta-levélben 10 centért; ugyanilyen mennyiségű információt eredetiben 5 dollárért lehet postázni;
3. meggyorsul az információk sokszorosításának ideje. A hagyományos méretű dokumentumok előállítására 4-6 hétig tart, míg ugyanaz a dokumentum mikrofilmlapon 7-10 napon belül előállítható és eljuttatható az érdekeltekhez;
4. raktárak és tájékoztató helyiségek tekintetében jelentős megtakarítás érhető el, minthogy a mikrofilmlap igen tömör raktározást jelent;
5. egyöntetűséget valósít meg a tárolásban. Kiküszöböli a dokumentumok különféle méreteiből adódó nehézségeket, ezért tájékoztatási célra különösen alkalmas;
6. gyorsan válogatható. A kívánt mikrofilmlap manuális kereséssel kiválasztható, a keresett oldalt ezután olvasókészülékben gyorsan meg lehet találni;
7. hosszas és gyakori használat során a mikrofilmlap anyaga ellenállóbb, mint a papír.

A mikrofilmlap változata az erős kicsinyítésű ultramicrofilmlap /ultramicrofiche; mikrátlap/ 3000 oldalt tartalmaz 1:150 kicsinyítéssel. Több lépésben készül pozitív mikrofilm további kicsinyítésével. Az ultramicrofilmlapot elsősorban nagy kiadói vállalkozások szolgáltatásban hasznosítják. Az Encyclopaedia Britannica 1970-től több ezer kötetes gyűjteményeket ad majd ki ilyen formában. Felhasználják a mikrofilmlapot műszaki és kereskedelmi irodalom többzörözésére is. Több nagyvállalat így adja ki katalógusait. A mikrofilmlapok befolyásolják a könyvtári könyvkötészeti tevékenységet is. Ez a kérdés - bár erről már számos cikket irtak - még nem eléggé tisztázott. Ezért az előadó egy bizottság létrehozását javasolja a mikrofilmlap és könyvkötészet kapcsolatának, hatásainak tanulmányozására.

/Tőkés L./

126/71

778.14.072:744.5:658.512.2

Mikrofilmezés a tervezőirodákban. /Die Mikroverfilmung im Konstruktionsbüro./ - MIEZE, K. = Reprographie, 9.k. 6.sz. 1969. p.154-160.

A közelmúltban születtek ésszerűsítési törekvések arra, hogy a tervezőirodákban a tervező munkát is egyszerűsítsék, javítsák és könnyítsék, növeljék termelékenységét.

A szabványosítás számos esetben a fejlődésnek megfelelően megváltoztatta a korábbiakban megállapított szabványokat; újabban pl. a mikrofilmezés kívánalmait veszi figyelembe. Így a DIN 15 a vonal és vonalvastagság megállapításánál a V2 sorozatot veszi alapul /igazodva a papírméretek 2 hatványai szerinti szabványméreteihez/. Ez történt a DIN 16 és DIN 17 szabványoknál is, melyek a dőlt, illetve merőleges rajzirásmódokat tárgyalják.

A DIN 6774, mely a műszaki rajzok kivitelezésénél elsősorban a tustollak használatára fekteti a hangsúlyt, szintén a fényképezés, illetve a mikrofilmezés szempontjait helyezi előtérbe. A DIN 6775, a tus író- és tus rajztollak, csőtollak és sablonok szabványa, alapja a korszerű követelményeknek megfelelő legújabbban forgalomba hozott eszközöknek. A DIN 19051 szabvány a mikrofilmezés olvashatósági vizsgálati /teszt/ jeleit tartalmazza.

A DIN 19052 szabványsorozat a műszaki rajzok mikrofilmezését tárgyalja. A sorozat 1. lapja a filmméreteket; 2. lapja a felvételtechnikát; 3. lapja a kicsinyítési arányokat; 4. lapja a részfelvételezést; 5. lapja a negatív mikrofilmmel szembeni követelményeket tartalmazza.

A DIN 19053 a 35 mm-es mikrofilmes gépi /ablakos/ lyukkártya előírásait tárgyalja. A DIN 19060 szabvány német és angol nyelven tartalmazza a reprográfia szakkifejezéseit és magyarázatait.

A mikrofilmtechnika bevezetése és alkalmazása a tervezőirodákban elsősorban akkor eredményes, ha a korábbi eredményeket a mikrofilmről rövid idő alatt a tervező rendelkezésére tudják bocsátani. A gyors keresés biztosítására az információhordozók mikrofilmes lyukkártyák lehetnek, különféle kódolási lehetőségekkel. További használatukhoz mikrofilmolvasók vagy olvasó-nagyító készülékek szükségesek. A mikrofilmezés további alkalmazási területei a biztonsági fényképezés, megsemmisítendő anyag mikromásolat formájában való megőrzése, rajzok többszörös, illetve kisebb formátumban történő használatának biztosítására, átrajzolásra szolgáló nagyítás stb.

/Pétervári L.B./